

אינטלקטואלים אמיתיים, כלום היו זקוקים לשיחות נעימות בחברת מלומד ישראלי כדי להכיר את הטיעונים הישראליים? מה מידת ההבנה שאליה הגיעו שני הצדדים? מה הבשורה שהביא עמו פרופ' פרידלנדר?

בדברי הסיכום שלהם אומרים "מחמוד חו" סיין" כי ישראל לא תוכל להשתלב בעולם הערבי מבחינה כלכלית בלבד ועליה להשתלב בו מבחינה מדינית ועל-ידי "הסתגלות תרבותית", והם פונים אל פרופ' פרידלנדר בקריאה להיות שליחו של רעיון זה אל הגורע הישראלי ואל "הציבור המתקדם", כדי שיפתחו במאבק בתוך ישראל למען הרעיון: "מתוך תקווה להכשיר את הקרקע... החלטתי לקיים דו-שיח זה עם ישראל". ועם פרופ' פרידלנדר דווקא, משום שהוא כבר עשה את הצעד הראשון בדרך הנכונה ו"הוא מצהיר מראש על הצורך להחזיר לערבים את שטחיהם ולהכיר במעמדם הלאומי של הפלשתינים...". ומכאן שפרופ' פרידלנדר עשוי גם לעשות צעד נוסף קדימה. המנחה לאקוטר מעניק את רשות הסיכום לפרופ' פרידלנדר, והלה אינו משיב. מדוח המנחה: "השיב לנו ש. פרידלנדר אחרי רגע של היסוס, שלאחר המשפטים האחרונים של מחמוד אין לו מה להוסיף..." והוא מסכם בעצמו: "איזה סיכום אחר היה מנחה הדיון יכול להציע?" ובאמת, מה יכול היה הפרופסור המכובד לעשות חוץ מאשר לחזור ארצה בהרגשה אופטימית ולהביא את הספר לתרגום.

ב. פ.

לפתע בלב המזרח

לפני כשנה הפתיעה רות בונדי, בעלת טור אישי מאד ב"דבר השבוע", בביוגרפיה מצוינת של אנצו סרני, שדומה כי העמידה אתגר לכותבי ביוגרפיות שיבואו אחריה. "לפתע בלב המזרח" מחזיר את רות בונדי אל המסה הפליטונית, מעין סוג עתונאי

הערבי; ואם כך—איזה מין דו-שיח הוא? אין כאן אלא סיוע לשני אינטלקטואלים-תעמלנים מצריים בנסיונם להציג לפני אינטלקטואלים מן השמאל הצרפתי את דעתם על הציונות ועל מדינת-ישראל. אמנם פרופ' פרידלנדר מנהל מאבק אפולוגטי מוכשר, אבל דו-שיח מסוג זה אינו יכול לשכנע מי שכבר גמרו אומר בדעתם מי הצדיק ומי הרשע.

בכלל, יש להתפלא על ההיסטוריון פרידלנדר שהוא נתפס לאמונה עמוקה בדו-שיח שכזה כפעולה המשפיעה על ההיסטוריה. עם כל הכבוד, כלום יש תקדים היסטורי כלשהו להשפעה כזאת? הערות אלו מחריפות יותר למקרא דברי-ההקדמה של פרופ' פרידלנדר: "אין ספק שאני נרגש מעט כשאני ניגש לדו-שיח זה, שאנו הישראלים מייחלים ומצפים לו מכבר, לא רק מאז הקמתה של מדינת-ישראל אלא מאז ראשית הציונות", וכשהוא מביע תקוותו כי השיחה המשולשת סביב המקלטה מסמנת "ביטוי לשינוי יסודי בעולם הערבי". אם היתממות אין כאן, תמימות מות אינטלקטואלית יש כאן. אפשר למלא כרכים עבים בשיחות ובדיונים שניהלו יהודים, ציונים וישראלים עם נציגים ערבים מכל הדרגות מאז ראשיתה של התנועה הציונית וההתיישבות החדשה בארץ. שאול פרידלנדר ודאי שלא הביא עמו את פעמי המשיח מבית-הקפה הפאריזאי. יתר על כן, מדבריו של פרידלנדר נדמה כאילו שיחת-רעים זו, שנערכה ביזמתה ובתיווכה של מערכת ה"נובל אוברוואטר" והונחתה על-ידי מר ז'ן לאקוטר, היא-היא הפגישה המיוחלת בין נציגי ישראל ונציגי הערבים, שעה של-מעשה לפנינו, לכל היותר, דו-שיח פרטי וחסר חשיבות מדינית או היסטורית כלשהי, שניהלו מלומד ישראלי הידוע בדעותיו ה"מתונות" עם שני צעירים ערביים "קיצוניים" המוליכים את השיחה לקראת התכנית להקמתה של "מדינה פלשתינאית חילונית-דמוקרטית" וכו'. האם היה צורך בדו-שיח כזה כדי להכיר את עמדתם של החוגים שאותם מציגים השניים המסתתרים תחת השם המשותף "מחמוד חוסיין"? ואילו היו הללו

* רות בונדי: לפתע בלב המזרח; זמורה, ביתן, מודן—הוצאה לאור, 1975; 272 עמ'.

ילדי ואדי סליב

בשנת 1959 עוררו מהומות ואדי סליב שבעיר- התחתית בחיפה את מצפונה של החברה הישראלית ולתקופה קצרה מיקדו את תשור- מת-הלב הציבורית במצבם הסוציאלי של יוצאי צפון-אפריקה. אין לומר שמהומות אלו, שעוררו בני הדור הראשון ליוצאי צפון-אפריקה בראשית המדינה, לא השאירו רושם כלשהו על המדיניות הסוציאלית הישרא- לית; הוחש, למשל, קצב פיתוחו של הבי- טוח הלאומי, ובעיקר ענף קיבוצות הילדים. אבל רק גל חדש של מהומות ואלימות חבר- תית בשנות ה-70 הוכיח למעצבי המדיניות הסוציאלית כי בין 1959 ל-1970 הופיעה בדור השני והשלישי של אותה שיכבה תחושת הקיפוח הסוציאלי-המעוגנת בעיקר בדור נחות, בפער תרבותי ובהרגשת כשל-ולא די שלא פגה אלא אף החריפה.

לאה ברינבאום, שעבדה בשנות ה-60 כמו- רהייעצת בוואדי-סליב, אינה שייכת, לפי עדותה-היא, לחסידי חקר המקרים: "אני מדלגת עליהם לא פעם בקראי ספרי פסיכו- לוגיה וחינוך, אל הניתוחים העיוניים ואל המסקנות". אולם לבו של הספרון הקטן שכתבה על סמך נסיונה הוא תיאורם של ששה מקרים: ששה נערים ונערות שנחלצו מתרבות-העוני של ואדי-סליב. למרבה-הצער נראה כאילו הדעה-הקדומה שלה נגד "חקר מקרים" מנעה ממנה לפתח את הנושא ככל הרצוי. תחת שתביא תיאור סוציו-תרבותי שלם של החיים בוואדי-סליב בשנות ה-60 ותעקוב במפורט אחר התפתחותם של "ששה המקרים", נוטה היא יותר מדי לגלוש אל "הניתוחים העיוניים ואל המסקנות". ובכך הוחמץ, לדעתי, העיקר בספר זה.

התיוה המרכזית אינה חדשה. אפשר לומר אפילו שיש בה משהו מרוחה של תיאוריה שהגב' ברינבאום ודאי דוחה אותה בשתי ידיים. במקום אחד היא כותבת כי נסיונם

ספרותי שרות בונדי היא המיצגת הטובה שלו, אולי גם היחידה, בעתונאות הישרא- לית. הפליטון והמסה הקולחת, הרוויה הו- מור ופיקחות ומבט אישי המתמקדים בפכים קטנים וב"שאלות השעה" הגדולות, היו סוג ספרותי נפוץ מאד באירופה המזרחית והתי- כונה שנעלם ואיננו בדור האחרון, המעדיף את הפובליציסטיקה העיונית הכבדה או את הטור הסאטירי השנון והעוקצני. דומה כי בז'אנר האחרון שולטות בישראל הנשים בעלות-הטור-עוקצניות כצרעות ותוקפניות לתיאבון-שהתרווחו בחזרה רבה בערוגות הסגנון האירוני שאינו מחייב ביותר.

רות בונדי היא קודם-כל עתונאית אינטלי- גנטית ורגישה. מסותיה מעידות על שקידה רבה ועל עבודת הכנה רצינית, המובלעת אחר-כך בגוף הדברים בלי התייפות ובלי התקשטות בנוצות זרות. לא שנאה או בוז מפעמים את כתיבתה אלא הבנה, אהדה, ואפילו חמלה. היא עתונאית רצינית מאד שפיתחה סגנון אישי מאד, והיא מצליחה להקיף "בעיה" מורכבת מכל צדדיה במש- פטים קצרים ובנויים היטב. אפשר לא לקבל הערות-אגב והכללות גדולות שלה, שהמסה הפליטונית נדרשת להן מעצם טבעה, אבל כל אחת מן המסות הפליטונית שבאסופה זו גורמת הנאה, ואפשר להסכים עם דבריה בהקדמה כי ניסתה לתפוס בשולי בגדו של הזמן שבין מלחמת-ששת-הימים למלחמת- יום-הכיפורים: "הוא ברח מפני ובידי רק פיסת בד קטנה למזכרת על שבע שנים גדולות כל-כך".

המסה הפליטונית והפליטון גדונים בדרך- כלל לחיים קצרים ולא תמיד העברתם מדפי העתון, שזמנו עבר, אל דפי הספר, מביאה להם ברכה. הזמן אף-רץ והדברים מתיש- נים. אבל נדמה לי כי ערכן של המסות הפליטוניסטיות של רות בונדי אינו דווקא בכך שנמצא בהן "תמונה מרתקת של יש- ראל בשנות הששים והשבעים" אלא בכך שנמצא בהן דוגמה לעבודה עתונאית רצינית ומוכשרת.

* לאה ברינבאום: ילדי ואדי סליב; ספרית מן המוקד / עם עובד + תרבות וחינוך, 1975; 120 עמ'.